

‘નિયમસાર’, કળશ-૧૯૩.

इदं ध्यानमिदं ध्येयमयं ध्याता फलं च तत्।

एभिर्विकल्पजालैर्यन्निर्मुक्तं तन्नमाम्यहम्।।૧૯૩।।

શું કહે છે? આહાહા...! છેલ્લામાં છેલ્લો સાર છે. આ હું ચૈતન્યસત્તાનું ધ્યાન કરું છું અને ચૈતન્યસત્તા ધ્યેય છે અને આ ધ્યાતા છે એ ચૈતન્યસ્વરૂપ. પેલું ફળ છે. એ ધ્યાનનું આનંદ ફળ છે. આહાહા...! ‘આવી વિકલ્પજાળોથી જે મુક્ત (-રહિત) છે...’ ચૈતન્યસ્વરૂપ વસ્તુ સત્તા ચૈતન્ય જાણકસ્વભાવ. બીજી ચીજને પણ જાણતા જાણતા એ પ્રસિદ્ધ કરે છે ને? આ જ્ઞાન પ્રસિદ્ધ કરે છે ને? આ છે... આ છે... એમ રાગ પણ એ પ્રસિદ્ધ કરે છે. આહાહા...! એ ચૈતન્યસ્વરૂપ, એમાં એકાગ્ર થતાં ધ્યાન, ધ્યાતા અને ધ્યેય અને તેનું ફળ. આ ચારેય જેમાં ભેદના વિકલ્પો નથી. આહાહા...! આ તો (અત્યારે કહે છે) શુભભાવથી થાય. આહાહા...!

વસ્તુ છે ને? જ્ઞાનસ્વભાવ છે ને? જેમાં આ જણાય છે ને? એ જણાય છે તે જાણનાર પોતે સ્વરૂપ છે. અને જેનું સ્વરૂપ નિત્ય છે અને નિત્ય હોવાથી તેમાં તેનું ધ્યાન કરતાં જે વિકલ્પ ઊઠે એ વસ્તુનું સ્વરૂપ નથી. આહાહા...! આવી વાત છે. સમ્યગ્દર્શન થતાં એ વિકલ્પ હોતા નથી. થવા કાળે. પછી હોય એ જુદી વાત છે. આહાહા...!

‘આ ધ્યાન છે,...’ એ પર્યાય છે. ‘આ ધ્યેય છે,...’ એ દ્રવ્ય છે. ‘આ ધ્યાતા છે...’ ધ્યાતા ધ્યાન કરનારો છે અને એનું ફળ આનંદ છે. ‘આવી વિકલ્પજાળોથી...’ આહાહા...!

‘આવી વિકલ્પજાળોથી જે મુક્ત (–રહિત) છે...’ મુનિરાજ કહે છે, કે તેને. તેવું જે આ પરમસ્વરૂપ તત્ત્વ, પરમાત્મા પરમસ્વરૂપ તત્ત્વ... આહાહા...! જેમાં કાંઈ વિકલ્પો નથી એવું જે પરમસ્વરૂપ તત્ત્વ... આહાહા...! એને ‘હું નમું છું.’ એને નમું છું એ તો નિર્મળ પર્યાય થઈ, વિકલ્પ નથી. એ બાજુ ઢળી ગયો. ચૈતન્ય સ્વરૂપ છે, કે જે આ જડ આદિ બાહ્ય ચીજ છે એને પ્રસિદ્ધ કરે છે કે આ... આ... આ... આ... એમાં પોતે જ પ્રસિદ્ધ છે. આહાહા...! એમાં એ ચૈતન્ય પોતે પ્રસિદ્ધ છે. હવે એ ચૈતન્યની પ્રસિદ્ધિની પ્રસિદ્ધિ કરવા ધ્યાનમાં જાય... આહાહા...! વિકલ્પ ઊઠે એ એનું સ્વરૂપ નથી. આહાહા...! અહીં સુધી લઈ જવું. ઓલા હજી તો વ્યવહારથી થાય, નિમિત્તથી થાય... આહાહા...! નિમિત્તથી પણ કોઈ વખતે થાય. એ ‘વર્ણાજી’ એમ કહેતા.

અરે...! પ્રભુ! કયું દ્રવ્ય પર્યાય વિનાનું છે? કયા કાળે કયું દ્રવ્ય પર્યાય વિનાનું છે? આહાહા...! એથી તે બીજી પર્યાયને કરે એ તો પ્રશ્ન અહીં છે જ નહિ. અહીં તો દ્રવ્ય એકરૂપ છે. ચૈતન્યસ્વરૂપ ચૈતન્યસ્વરૂપ જ્ઞાયકસ્વરૂપ એકરૂપ છે. એકરૂપમાં ધ્યાન-ધ્યાતા-ધ્યેય અને એનું ફળ. આ ચાર ભેદ એકરૂપમાં નથી. આહાહા...! આવી વાત છે, ‘દેવીલાલજી’! ક્યાંના ક્યાં. ઓલા તો બહારથી આ કરે, ભક્તિ કરે, પૂજા કરે, ગિરનારની, સમ્મેદશિખરની જાત્રા કરે. ધર્મ ... રાગ થોડો તો ઘટે. અહીં કહે છે, જરીએ ઘટે નહિ.

આત્મા અભેદ અખંડ દ્રવ્ય છે. વસ્તુ છે ને? વસ્તુ છે તે તેના સ્વભાવથી ખાલી ન હોય. તેથી જેમ વસ્તુ એક છે તેમ સ્વભાવ પણ એક અભેદ અખંડ છે. એવા અખંડ ગુણનું ધ્યાન કરવું અને ધ્યાતા-ધ્યેય ને ફળનો વિચાર કરવો, એ પણ એક વિકલ્પ અને ઉપાધિ છે. આહાહા...! તેથી તે ‘આવી વિકલ્પજાળથી...’ આહા...! ‘અભિર્વિકલ્પજાલૈ’ સંસ્કૃતમાં છે ને? ‘આવા વિકલ્પજાળોથી જે મુક્ત (–રહિત) છે તેને (–તે પરમાત્મતત્ત્વને) હું નમું છું.’ આહાહા...! રહિત છે, રહિત છે, વિકલ્પજાળથી રહિત છે. એકરૂપ છે તેને હું નમું છું. એ પર્યાય લીધી.

મુમુક્ષુ :- સન્મુખની પર્યાય.

ઉત્તર :- સન્મુખની પર્યાય લીધી. વિકલ્પ નહિ. નમું છું. ત્રિકાળ એકરૂપ ચીજને, અખંડને, અભેદને, ચૈતન્યસત્તાવાળી ચીજને એકરૂપ જાણીને તેને નમું છું. આહાહા...! કહો, અહીં સુધી ધર્મની વાત. અહીં તો હજી દયા પાળો, વ્રત પાળો એટલે ધર્મ થઈ જાય. લોકોને આકરું લાગે. આવી વાત સાંભળીને સંપ્રદાયના માણસને આકરું લાગે, કે આ શું? આ બધું આખું ઉથાપી નાખે છે.

બાપુ! એક મહાપ્રભુને જોવા બીજા કોઈની જરૂર નથી. એ મહાપ્રભુ ચૈતન્ય અંદર છે. જેની હયાતી વિના બીજી ચીજ છે એમ જાણશે કોણ? આહાહા...! જેની મોજૂદગી વિના... ઊર્ધ્વતા સ્વભાવ છે ને ઊર્ધ્વતા? સમતા, રમતા, ઊર્ધ્વતા. કોઈપણ (ચીજને) જાણવાના કાળમાં

જ્ઞાનની હયાતીવાળુ તત્ત્વ ન હોય તો જાણશે કઈ રીતે? આહાહા..! કોઈપણ ચીજને જાણવા કાળે. અરે..! રાગને જાણવા કાળે... આહાહા..! શરીર, વાણી, મન, આ બાહ્યની ચીજને જાણવાકાળે પણ જાણનારો ન હોય તો આ છે એમ જાણશે કોણ? આહાહા..! એ જાણનારો જણાય છે તેનાથી જુદો અને એ જાણનારો એકરૂપ છે, એમાં અનેક વિકલ્પ ઉઠાવવા એનાથી પણ એ રહિત છે. આહાહા..! એ ૧૯૩ શ્લોક (પૂરો) થયો.

મુમુક્ષુ :- પર્યાયમાં આ બધું જ્ઞાન વર્તે ને?

ઉત્તર :- પર્યાય વિકલ્પ વિના વળી ગયેલી છે. વિકલ્પ વિના પર્યાય દ્રવ્યમાં વળી ગઈ છે. આહાહા..! પણ હું ધ્યાન કરું છું એ વિકલ્પ નથી. એ વાત છૂટી ગઈ એટલે પર્યાય સ્વભાવમાં ઢળી ગઈ છે. એકરૂપ ચૈતન્યભગવાન... આહાહા..! જેની અખંડતામાં ખંડ કોઈ દિ' થતો નથી. એવું અખંડ તત્ત્વ ભગવાન એને વિકલ્પના ધ્યાનની જાળની પણ જેને જરૂર નથી. આહાહા..! એ તો એની તરફ ઢળી ગયો. નમન થઈ ગયું, આદર થઈ ગયો, સ્વીકાર થઈ ગયો. આહાહા..! ત્યારે તેને સમ્યગ્દર્શન થયું, ત્યારે તેને મોક્ષનો માર્ગ શરૂ થયો. આહાહા..! ૧૯૩.

શ્લોક-૧૯૪

(અનુષ્ટુભ)

ભેદવાદાઃ કદાચિત્સ્યુર્યસ્મિન્ યોગપરાયણે ।

તસ્ય મુક્તિર્ભવેન્નો વા કો જાનાત્યાર્હતે મતે ॥૧૯૪॥

[શ્લોકાર્થ :-] જે યોગપરાયણમાં કદાચિત્ ભેદવાદો ઉત્પન્ન થાય છે (અર્થાત્ જે યોગનિષ્ઠ યોગીને ક્યારેક વિકલ્પો ઊઠે છે), તેની અર્હતના મતમાં મુક્તિ થશે કે નહિ થાય તે કોણ જાણે છે? ૧૯૪.

શ્લોક-૧૯૪ ઉપર પ્રવચન

ભેદવાદાઃ કદાચિત્સ્યુર્યસ્મિન્ યોગપરાયણે ।

તસ્ય મુક્તિર્ભવેન્નો વા કો જાનાત્યાર્હતે મતે ॥૧૯૪॥

આહાહા..! મુનિરાજ તો બે ફડકા પાડે છે. આહાહા..!

શ્લોકાર્થ :- 'જે યોગપરાયણ...' છે. આત્મામાં જે યોગ એટલે જોડાણ છે. ચૈતન્યસત્તાની

મહાસત્તા, એમાં જેનું અંદર જોડાણ છે, કહે છે. 'યોગપરાયણમાં કદાચિત્ ભેદવાદો ઉત્પન્ન થાય...' કદાચિત્ એમાં ધ્યાનમાં એકાગ્રતાનો વિકલ્પ ઊઠે. આહાહા...! અંદર સ્વરૂપનું ધ્યાન કરતાં.. યોગ એટલે જોડાણ. ચૈતન્યસત્તાની સત્ત્વનું સત્ત્વ જે ત્રિકાળી છે, છે એ દ્રવ્ય છે. વસ્તુ છે એ તો અનાદિ છે, એવી ચીજ ઉપર ધ્યાન કરતા યોગપરાયણ... આહાહા...! એના જોડાણ કરતા કરતા લક્ષમાં ક્યાંય જો ભેદ અને વિકલ્પ આવે... આહાહા...! ભેદ અને વિકલ્પ જો ઊઠે, 'ભેદવાદો ઉત્પન્ન થાય છે (અર્થાત્ જે યોગનિષ્ઠ યોગીને ક્યારેક વિકલ્પો ઊઠે છે), તેની અર્હત્ના મતમાં મુક્તિ થશે કે નહિ થાય તે કોણ જાણે છે?' આહાહા...! એટલે કે વિકલ્પથી એને મુક્તિ થશે નહિ. ભેદથી મુક્તિ નહિ થાય. આહાહા...!

ભગવાનઆત્મા વસ્તુ છે, એકરૂપ છે, પૂર્ણ છે. તેમાં પણ પાછો ભેદવાદ લક્ષમાં ઉઠ્યો... આહાહા...! તો એને 'અર્હત્ના મતમાં મુક્તિ થશે કે નહિ થાય તે કોણ જાણે છે?' એટલે ભેદવાળાને મુક્તિ થશે નહિ. આહાહા...! આવી વાત છે. ક્યાંથી ક્યાં જવાનું? કેટલું કરવાનું? હજી બહારથી નવરો થતો નથી. અંદરમાં સાંભળવાનો પણ વખત લેતો નથી. એકાદ-બે કલાક દે એમાં કાંઈ પકડાય નહિ. આહાહા...! કોઈની કાળલબ્ધિ પાકી ગઈ હોય અને આવી જાય તરત. એ પુરુષાર્થથી જ્યારે થાય છે... આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- કાળલબ્ધિ .. પુરુષાર્થથી...

ઉત્તર :- પુરુષાર્થથી જ્યારે થાય ત્યારે કાળલબ્ધિ ભલે ભેગી હો. મૂળ પુરુષાર્થથી છે. કેમકે વીર્યનું વલણ જે અનાદિથી પર તરફ છે અને એ વીર્યનું સ્વરૂપ, સ્વરૂપની રચના કરે તે એનું સ્વરૂપ છે. આહાહા...! આત્માનું જે વીર્ય-બળ સ્વરૂપ છે એ સ્વરૂપની રચના (કરે). શુભની રચના કરે એ વીર્ય નહિ. આહાહા...! વ્યવહારરત્નત્રય, દેવ-ગુરુ-ધર્મની શ્રદ્ધાનો વિકલ્પ, પંચમહાવ્રતનો વિકલ્પ, શાસ્ત્રનું ભણતર એનો વિકલ્પ એ ત્રણે નપુંસક છે. કેમકે આત્માનું જે વીર્ય-બળ છે એ તો એના સ્વરૂપની શુદ્ધિની રચના કરે તેવું એનું સ્વરૂપ છે. શુદ્ધિની રચના કરે તે તેનું સ્વરૂપ છે. એમાં અશુદ્ધતાનું સ્વરૂપ આવે એને નપુંસક કીધો છે. આહાહા...! કેમકે નપુંસકને વીર્ય ન હોય એટલે પુત્ર ન થાય. એમ શુભભાવમાં ધર્મપ્રજા ન થાય. એ શુભભાવ નપુંસક છે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- આપ ઝીણી વાત ફરમાવો છો.

ઉત્તર :- આ વસ્તુ આવી છે. એમાં આ ગાથાઓ વળી તાકડે આવી. આહાહા...!

બધેથી છૂટી જઈને એકલું આત્માનું ધ્યાન કરતા પણ જો વિકલ્પ ઉઠે... આહાહા...! તોપણ તેની મુક્તિ નથી એમ અહીં તો કહે છે. આહાહા...! ચારે બાજુથી સંકેલી... પહેલું યોગપરાયણ કીધું છે ને? યોગપરાયણ છે. ચારે બાજુથી છૂટ્યો છે આમ. એમ લીધું છે. યોગમાં પરાયણ છે. એને કદાચિત્ ભેદવાદ ઉત્પન્ન થાય. આહાહા...! ગજબ કરે છે. દિગંબર સંતની વાણી કેવળીની દિવ્યધ્વનિ છે! આવી વાણી ક્યાંય બીજે નથી. આહાહા...! સત્યાર્થ

છે... સત્યાર્થ છે.

એવો ભગવાન ચૈતન્યકંદ છે. પદાર્થ છે, વસ્તુ છે એ એકરૂપ ચીજ છે. એનું ધ્યાન કરતાં કરતાં જો ખસી ગયો અને વિકલ્પમાં આવી ગયો, તો કહે છે કે અહીંતના મતમાં મુક્તિ થશે કે નહિ? અન્યમતિઓ ભલે કોઈ એવાને મુક્તિ ઠરાવે... આહાહા...! પણ વીતરાગમાર્ગમાં એ વિકલ્પવાળાની મુક્તિ નથી. આહાહા...! વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા, એના પંથમાં યોગપરાયણ જીવને પણ જો વિકલ્પ ઊઠે... આહાહા...! ગજબ છે. અંતરમાં જેની એકાગ્રતા છે, એમાંથી ખસીને જો વિકલ્પ ઉઠ્યો, એને અહીંતના મતમાં મુક્તિ નથી. આહાહા...! આવી વાતું છે. અજાણ્યા માણસને તો એમ લાગે કે આવી કઈ વાત? આ બહારથી કાંઈ આ કરવું... આ કરવું... આ કરવું.. એ તો કાંઈ વાત આવતી નથી. આ તો અંદરમાં વિકલ્પ કરવો એ પણ નુકસાન થાય છે. આહાહા...!

અખંડાનંદ પ્રભુ ચૈતન્યના ધ્યાનમાં પણ ખસી જઈને... આહાહા...! ધ્યાનમાંથી પણ ખસી જઈને, જો વિકલ્પ ઉઠ્યો, ભેદ પડ્યો એની મુક્તિ અહીંત મતમાં નથી. કોણ જાણશે એટલે કે અરિહંતના મતમાં મુક્તિ નથી. આહાહા...! છે? 'તેની અહીંતના મતમાં...' એમ કેમ કહ્યું? કે બીજા મતમાં તો ઘણો ઘણો રાગથી, વ્યવહારથી, નિમિત્તથી, પર્યાયથી, વિકલ્પથી ઘણે ધર્મ મનાવ્યો છે. વીતરાગ ત્રણલોકના નાથ... આહાહા...! એમણે એક અભેદમાં દષ્ટિ કરીને અભેદથી તેને સમકિત થાય અને મુક્તિ થાય. ભેદથી, વિકલ્પથી પણ ન થાય એ અહીંત મતમાં કહ્યું છે. એ બીજે ક્યાંય નથી. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- બીજા મતમાં તો દુઃખી થાય એવું છે.

ઉત્તર :- બીજા મતમાં કાંઈકની કાંઈક વાતું છે. જૈનના વાડામાં પણ આ શ્વેતાંબર, સ્થાનકવાસી, દેરાવાસીમાં કાંઈકને કાંઈક બહારની વાતું. થોથા. આહાહા...!

અહીં તો ભગવાન લુગડા રહિત, કપડા રહિત બધું છોડ્યું છે, શુભભાવ છોડ્યો છે અને યોગપરાયણમાં અંદર ગયો છે. પણ જો ત્યાંથી ખસી ગયો... આહાહા...! જરી જો વિકલ્પનો ધક્કો લાગી ગયો તો મુક્તિ નહિ થાય. આહાહા...! આવી વાત છે. બહુ ઊંચા કળશ! એકલો માલ માલ ભર્યો છે. આહાહા...! એકલો અખંડ પ્રભુ ચૈતન્યસત્તા છે ને. એકરૂપ સત્તા છે એમાં વળી બે રૂપ વિકલ્પ બીજો ક્યાંથી આવ્યો? આ ગુણી છે અને આ ગુણ છે એવો પણ વિકલ્પ એના સ્વરૂપમાં ક્યાં છે? અને આ દ્રવ્ય છે અને આ પર્યાય છે એવા ભેદનો વિકલ્પ પણ એનામાં ક્યાં છે? આહાહા...! એ તો વિકલ્પ વિનાની પર્યાય ત્રિકાળ જ્ઞાયક સ્વભાવમાં ઢળી જાય છે ત્યારે એને સમકિત થાય છે. કોઈ વિકલ્પ પહેલો આવો હતો માટે એને લઈને અંદર થવું (એમ નથી). ઘણા પ્રશ્ન પૂછે છે ને? 'ચંદુભાઈ' ડોક્ટર બહુ પૂછતા હતા. 'રાજકોટ'માં. એમ કે સમકિત થવા પહેલા કયો વિકલ્પ હોય? વિકલ્પ કયો હોય એનો મેળ નથી. વિકલ્પરહિત થવું એ વસ્તુ છે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- અંદરમાં ...

ઉત્તર :- અંદર ગયો એટલે થઈ રહ્યું. આનંદનું ધામ સ્વયં જ્યોતિ સુખધામ ફળ છે, ક્ષેત્ર છે. એ અસંખ્યપ્રદેશી ક્ષેત્ર છે. આહાહા...! જૈન સિવાય અસંખ્ય પ્રદેશી કોઈએ જાણ્યું નથી. કોઈએ જાણ્યું નથી. આહાહા...! શ્વેતાંબરમાં પણ અસંખ્ય પ્રદેશ કહ્યા છે પણ એ ફેરફાર છે. ૩૪૩ રાજુમાં ફેર છે. ફેર છે ત્યારે ૩૪૩ રાજુ પ્રમાણે આત્માના પ્રદેશ છે. એ ખોટી વાત છે. વાત સમજાણી? એમણે પોતે એમના પુસ્તકમાં લખ્યું છે. પુસ્તક છે ત્યાં. ભાઈ! આપણે ૩૪૩ રાજુ કહીએ છીએ પણ એ આપણા બધા મેળથી મળતું નથી. એમ ત્યાં લખ્યું છે. પુસ્તક છે. શ્વેતાંબર તરફનું, ડોં! ત્યારે આત્માના પ્રદેશ લોક પ્રમાણે છે. ત્યારે લોકના પ્રદેશનો મેળ નથી ત્યાં આત્માના પ્રદેશનો મેળ ક્યાં રહ્યો? બહુ ફેર પડી ગયો, પ્રભુ!

મુમુક્ષુ :- આપોઆપ નાનો થઈ ગયો ને?

ઉત્તર :- નાનો નહિ. એ વસ્તુ જ આખી અસંખ્ય પ્રદેશ જે છે. ક્ષેત્ર જ એનું એવડું છે. એ રૂપ જ છે, એ સ્વરૂપે છે. એને બીજી રીતે કહેવું હોય તો ફેરફાર... આહાહા...! ઓલો પણ તકરારમાં ચડ્યો છે ને? 'વિદ્યાનંદજી'. 'અપદેશસંતમદ્દજાં' અખંડ પ્રદેશ લેવા. અખંડ લેવું. અસંખ્ય નહીં, એકરૂપ ત્યાં છે.

મુમુક્ષુ :- ... મુંઝાઈ જાય, એ ન મુંઝાણો.

ઉત્તર :- એ તો મૂળ બ્રાહ્મણ છે અને અસંખ્ય પ્રદેશ વેદાંતમાં છે નહિ. અને બધાને સરખું સારુ લગાડવું છે. અસંખ્ય પ્રદેશી હોય તો એક સર્વજ્ઞ વીતરાગ અને તે પણ દ્વિગંબર જૈન સિવાય અસંખ્ય પ્રદેશી આત્મા પૂરો બીજે ક્યાંય છે નહિ. પૂરો. શ્વેતાંબરે અસંખ્ય પ્રદેશ કહ્યો છે પણ અધૂરો. આહાહા...! છે ને. છે તો અસંખ્ય પ્રદેશી કહ્યા છે. પણ પૂરો નથી. એ અસંખ્ય પ્રદેશી લોકના ત્રણ ક્ષેત્રના રાજુ પ્રમાણે જોઈએ તે પ્રમાણે નથી. એ મેળ ખાતો નથી તો આત્માના અસંખ્ય પ્રદેશનો મેળ ખાતો નથી. આહાહા...! પુસ્તક છે. શ્વેતાંબરનું, ડોં! શ્વેતાંબર પોતે લખે છે. પણ વિચાર કોણ કરે છે? ઓઘે જે વાડામાં જન્મ્યા, જે કૂળે જન્મ્યો અને જેનો સંગ રહ્યો, જેનો પરિચય રહ્યો એની માન્યતામાં પડ્યા, થઈ રહ્યું. 'જેસે કુળે ... જૈન ..' જેનો વાસ રહ્યો અને જે કુળમાં જન્મ્યા, બસ! એ અમારો ધર્મ. થઈ રહ્યું. આમાં સત્ય છે કે ફેરફાર છે (એ નિર્ણય કરે નહિ). કેમ 'ટોળિયાજી'! એને ક્યાં તમારે દરકાર હતી? એ તો 'શાંતાબહેન' વળી આવ્યા બિચારા. ત્યારે ઢસડાઈને પછી આવ્યા છે એ. આહાહા...! આ તો સંસારમાં ઘણા પ્રકારે બને છે ને? આહાહા...!

અહીં કહે છે. અરે...! અહીંતનો મત... આહાહા...! સર્વજ્ઞ ભગવાનનો અભિપ્રાય, એ વસ્તુમાં ધ્યાન કરતા કરતા જો ખસી ગયો અને ભેદમાં, વિકલ્પમાં આવી ગયો, કે આ ગુણ છે અને ગુણી છે એવો પણ વિકલ્પ ઉઠ્યો, એની મુક્તિ અરિહંત મતમાં નથી. આહાહા...!

આવું સાંભળ્યું નથી. આવું 'રામજીભાઈ' વખતે નહોતું. આહાહા..! એ બુદ્ધિવાળા હતા. પણ આ વાત તે દિ' નહોતી. સામાયિક, પોષા, પડિક્કમણા કરે, ગાયન ગાતા. ગાતા ખબર છે. આહાહા..! આ ચીજ!

મુમુક્ષુ :- તે દિ' આ ક્યાં હતું?

ઉત્તર :- તે દિ' હતું જ નહિ કાંઈ. ...માં બેસે. સામાયિક કરીને પછી એકકોર બેસે. ગાયન બોલે. પણ આ વાત જ હતી નહિ. આહાહા..!

વાહ! ધન્ય અવતાર જેના! આહાહા..! એકરૂપની દશામાં ભિન્ન ભેદવાદ કરવો કે આ પર્યાય છે અને દ્રવ્ય છે એવો પણ જો વિકલ્પ ઉઠ્યો તો વીતરાગ મતમાં મુક્તિ નહિ થાય. એને બંધ થાશે. આહાહા..! પછી ભલે ભવિષ્યમાં વિકલ્પ તોડીને કરે પણ વિકલ્પ છે ત્યાં સુધી એની મુક્તિ નહિ થાય. આહાહા..! એટલો વિકલ્પ જે ભેદનો, હોં! છે ને? 'ભેદવાદા:' વસ્તુ છે, આ પર્યાય છે અને આ ગુણ છે અને આ દ્રવ્ય છે. એ તો 'નિયમસાર'માં આવ્યશ્યક કહ્યું ને? ભાઈ! દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય ત્રણનો વિચાર કરે તે પણ પરાવશ્યક છે, પરાધીન છે. આહાહા..! આવશ્યકના અધિકારે. દ્રવ્ય આ દ્રવ્ય છે પોતે વસ્તુ અખંડ, એનો ગુણ... ચેતન છે એ દ્રવ્ય છે, એનો ચૈતન્ય છે એ ગુણ છે, એની વર્તમાન રાગને અને પરને જાણે છે તે પર્યાય છે. એવા ત્રણ પ્રકારના વિચારમાં રોકાય છે એ પરાધીન છે. એને આવશ્યક-અવશ્ય ક્રિયા જે કરવાની છે એ કરી નથી. એ અનાવશ્યક છે. આહાહા..! આવું છે. એ ગાથા પૂરી થઈ.

ગાથા-૧૨૧

કાયાઈપરદલ્લે થિરભાવં પરિહરત્તુ અપ્પાણં ।

તસ્સ હવે તણુસગ્ગં જો ઝાયાઇ ણિલ્લિયપ્પેણ ॥૧૨૧॥

કાયાદિપરદ્રવ્યે સ્થિરભાવં પરિહત્યાત્માનમ્ ।

તસ્ય ભવેત્તનૂત્સર્ગો યો ધ્યાયતિ નિર્વિકલ્પેન ॥૧૨૧॥

નિશ્ચયકાયોત્સર્ગસ્વરૂપાચ્ચાનમેતત્ ।

સાદિસનિધનમૂર્તવિજાતીયવિભાવવ્યંજનપર્યાયાત્મકઃ સ્વસ્યાકારઃ કાયઃ । આદિશબ્દેન ક્ષેત્રવાસ્તુકનકરમણીપ્રભૃતયઃ । એતેષુ સર્વેષુ સ્થિરભાવં સનાતનભાવં પરિહત્ય નિત્યરમણીયનિરંજનનિજકારણપરમાત્માનં વ્યવહારક્રિયાકાંડાહમ્બરવિવિધિવિકલ્પકોલાહલ-વિનિર્મુક્ત-સહજપરમયોગબલેન નિત્યં ધ્યાયતિ યઃ સહજતપશ્ચરણક્ષીરવારાંરાશિનિશીથિનીહૃદયાધીશ્વરઃ, તસ્ય ચલુ સહજવૈરાગ્યપ્રાસાદશિખરશિખામણેર્નિશ્ચયકાયોત્સર્ગો ભવતીતિ ।

કાયાદિ પરદ્રવ્યો વિષે સ્થિરભાવ છોડી આત્મને

ધ્યાવે વિકલ્પવિમુક્ત, કાયોત્સર્ગ છે તે જીવને. ૧૨૧.

અન્વયાર્થ :- [કાયાદિપરદ્રવ્યે] કાયાદિ પરદ્રવ્યમાં [સ્થિરભાવમ્ પરિહૃત્ય] સ્થિરભાવ છોડીને [યઃ] જે [આત્માનમ્] આત્માને [નિર્વિકલ્પેન] નિર્વિકલ્પપણે [ધ્યાયતિ] ધ્યાવે છે, [તસ્ય] તેને [તનૂત્સર્ગઃ] કાયોત્સર્ગ [ભવેત્] છે.

ટીકા :- આ, નિશ્ચયકાયોત્સર્ગના સ્વરૂપનું કથન છે.

સાદિ-સાંત મૂર્ત વિજાતીય-વિભાવ-વ્યંજનપર્યાયાત્મક પોતાનો આકાર તે કાય. ‘આદિ’ શબ્દથી ક્ષેત્ર, ઘર, કનક, રમણી વગેરે. આ બધામાં સ્થિરભાવ-સનાતનભાવ પરિહરીને (-કાયાદિક સ્થિર છે એવો ભાવ છોડીને) નિત્ય-રમણીય નિરંજન નિજ કારણપરમાત્માને વ્યવહાર ક્રિયાકાંડના આડંબર સંબંધી વિવિધ વિકલ્પરૂપ કોલાહલ વિનાના સહજ-પરમ-યોગના બળથી જે સહજ-તપશ્ચરણરૂપી ક્ષીરસાગરનો ચંદ્ર (-સહજ તપરૂપી ક્ષીરસાગરને ઉછાળવામાં ચંદ્ર સમાન એવો જે જીવ) નિત્ય ધ્યાવે છે, તે સહજ વૈરાગ્યરૂપી મહેલના શિખરના શિખામણિને (-તે પરમ સહજ-વૈરાગ્યવંત જીવને) ખરેખર નિશ્ચયકાયોત્સર્ગ છે.

ગાથા-૧૨૧ ઉપર પ્રવચન

૧૨૧. આવું ઝીણું છે, ભાઈ! આહાહા..!

કાયાઈપરદવ્વે ચિરભાવં પરિહરત્તુ અપ્પાણં ।

તસ્સ હવે તણુસગ્ગં જો જ્ઞાયઙ્ઞ ણિવ્વિયપ્પેણ ॥૧૨૧॥

કાયાદિ પરદ્રવ્યો વિષે સ્થિરભાવ છોડી આત્મને

ધ્યાવે વિકલ્પવિમુક્ત, કાયોત્સર્ગ છે તે જીવને. ૧૨૧.

લ્યો! આ કાયોત્સર્ગ આવ્યો. તમારા તત્સુત્રી કર્ણેનમાં આવે છે ને? ... તત્સુત્રીમાં આવે છે. ...

મુમુક્ષુ :- ... આપણા ...માં આવે છે.

ઉત્તર :- એ આવે છે. પણ એ તો વ્યવહારના વિકલ્પની વાતું છે. વ્યવહારનો વિકલ્પ છે ત્યારે આવું હોય છે એટલું જણાવ્યું છે પણ એ વસ્તુસ્થિતિ નથી. આહાહા..!

કાયોત્સર્ગ એટલે આત્મા અસંખ્ય પ્રદેશી કાય છે, જીવ શરીર કાય છે. એના સિવાયનો કોઈપણ વિકલ્પ તેને લાગુ પડતો નથી. એ વિકલ્પ કોઈ હોય તો એ કાયોત્સર્ગ કહેવાતો નથી. એણે કાયને છોડી નથી. આત્માની પૂર્ણ કાયને પકડીને વિકલ્પાદિ બધાને છોડવા એ બધી કાયા છે. બે કાયા છે. એક આત્મકાયા ચૈતન્ય, એક વિકલ્પથી માંડીને આ બધું

કાયા. આહાહા..! આવું છે.

મુમુક્ષુ :- બાહુબલીજીએ બાર મહિના કાયોત્સર્ગ કર્યો.

ઉત્તર :- એ કાયોત્સર્ગ હતો. એ તો સમકિતી હતા, મુનિ હતા. પણ જરી શલ્ય રહી ગયું. શલ્ય રહી ગયું કે આ એટલું. બાકી સમકિતી, મુનિ હતા. પણ શલ્ય રહી ગયું કે આની જમીનમાં ઊભો છું. એટલું રહી ગયું. એ અટક્યા તો કેવળજ્ઞાન અટકી ગયું. આહાહા..! મુનિ હતા, છહે-સાતમે ગુણસ્થાને જૂલતા હતા. બાર વર્ષ સુધી એ પ્રમાણે જૂલતા (હતા). પણ જરી અંદરમાં ખટક રહેતી હતી. આ જમીનમાં ઊભો છું. એમાં 'ભરત' ચક્રવર્તી આવ્યા અને જ્યાં પગે લાગે છે, ત્યાં એને તો.. ઓહોહો..! આને તો કાંઈ નથી. કાંઈ નથી એવું અંદર ઉતરતા કેવળજ્ઞાન થયું. આહાહા..! તૈયારી તો હતી જ. છહે-સાતમે તો હતા. પણ જરી વિકલ્પનું શલ્ય રહી ગયું હતું તેથી કેવળમાં આગળ જઈ શક્યા નહોતા. વેલડી હાથે વીંટાઈ ગઈ. જંગલમાં બાર મહિના ઊભા રહ્યા. હાથે ને પગે વેલડી વીંટળાઈ ગઈ છે. એનો અર્થ એ થયો કે પગ ને હાથ હલાવ્યા પણ નથી. આહાહા..! કારણ કે હલાવે તો એવી વનસ્પતિ રહે નહિ. બરાબર હાથે ને પગે વેલડી વીંટી છે. હાથને પગને સ્થિર કર્યા છે. આહાહા..! એ તો જડની ક્રિયા છે પણ સ્થિર થઈ છે. અંદરમાં ફેરફાર વિકલ્પ રહી ગયો. છહે-સાતમે ગુણસ્થાને જૂલતા છતાં... આહાહા..! એક વિકલ્પ રહી ગયો કે આ જમીન એમની છે. એ આવીને પગે લાગે છે અને (વિકલ્પ) છૂટી જાય છે. વિકલ્પ છૂટી કેવળજ્ઞાન થઈ જાય છે. આહાહા..! એટલું પણ શલ્ય છે. ભલે મિથ્યાદર્શન નહિ. ત્રણ પ્રકારના શલ્ય છે ને? માયા, મિથ્યાત્વ અને નિદાન. ત્રણ શલ્ય છે. જરી એ જાતની માયા રહી ગઈ. આહાહા..! વિશલ્પીકરણેન. એમ કાયોત્સર્ગમાં નથી આવતું? વીશલ્પી કરણેન. ત્રણ શલ્ય રહિત હોય તો કાયોત્સર્ગ થાય. હવે આ મિથ્યાત્વની શલ્યની ખબર ન મળે અને એને કાયોત્સર્ગ થાય? એમાં આવે છે કે નહિ? વિશલ્પી કરણેન... વિશલ્પી કરણેન... ગડિયા હાંકે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- મુનિ તો વિશલ્પી જ હોય.

ઉત્તર :- મુનિને હોય. કાયોત્સર્ગ હોય છે ને?

મુમુક્ષુ :- નિશલ્પોવૃત્તિ હોયને.

ઉત્તર :- એને છ આવશ્યક હોય છે. છ આવશ્યકનો વિકલ્પ આવે છે. સામાયિક, ચોવિસંથો એમાં છ આવશ્યક આવે છે. છવ્રસ્થ છે ને. અહીં તો કહે છે કે એ વિકલ્પ તો ઠીક પણ અભેદમાં ભેદનો વિકલ્પ કરે તોપણ નહિ. છહે ગુણસ્થાને આવે તો ખરા. મોટો અધિકાર આવે છે. આચાર્યે રચના કરી જે પ્રતિકમણની, તે પ્રતિકમણને કરતો સાધુ, તેને છોડીને અંતરમાં જાવું. એમ આવે છે. આહાહા..!

'ટીકા :- આ, નિશ્ચયકાયોત્સર્ગના સ્વરૂપનું કથન છે.' નિશ્ચયકાયોત્સર્ગ. એ વિકલ્પ

પણ જડની કાયા છે. આહાહા...! ભગવાન જ્ઞાન કાયા છે. પ્રભુનું જ્ઞાનશરીર છે, પ્રભુનું આનંદ અને વીતરાગશરીર છે. એ સિવાય વિકલ્પ આદિ બધો કાય છે. એ જડ કાય છે. આ ચૈતન્યકાય છે. આહાહા...! આવું છે. ‘નિશ્ચય કાયોત્સર્ગના...’ નિશ્ચયથી કાયાનો ત્યાગ, એના ‘સ્વરૂપનું કથન છે.’ આહાહા...! ‘સાદિ-સાંત મૂર્ત વિજાતીય-વિભાવ-વ્યંજનપર્યાયાત્મક પોતાનો આકાર તે કાય.’ આ પહેલી શરીરની વાત કરી. સાદિ-સાંત. ઉત્પન્ન થયું છે એ એની સાદિ છે અને નાશ થવાનો છે.

‘મૂર્ત...’ છે. ‘વિજાતીય...’ આત્માથી વિજાત છે. આહાહા...! આત્મા ચૈતન્યજાત છે, એની આ વિજાત છે. ‘વિભાવ-વ્યંજનપર્યાયાત્મક...’ છે. એ વિજાતી. વિભાવ વ્યંજનપર્યાય આ શરીર છે. આહાહા...! ‘પોતાનો આકાર તે કાય.’ એનો આ આકાર તે કાયા છે. ‘આદિ’ શબ્દથી ક્ષેત્ર,...’ આહાહા...! કાયોત્સર્ગમાં એકલી કાયાનો વિસર્ગ નહિ એમ કહે છે. આ મારું ઘર છે, આ મારું ક્ષેત્ર છે એનો પણ ત્યાગ. ‘ઘર,...’ ક્ષેત્ર અને ઘરનો ત્યાગ. આહાહા...! એને કાયોત્સર્ગ હોય છે. ઘર છે એ બધું પર કાયોત્સર્ગમાં આવે છે, કાયામાં આવે છે. જેમ આ શરીર કાયા છે, ચૈતન્યભગવાન કાયા છે. એમ શરીર, ક્ષેત્ર અને ઘર પરકાયામાં આવે છે. એ પરકાય છે. આહાહા...!

‘કનક,...’ સોનું, સોનું એ પરકાયમાં જાય છે. આહાહા...! ‘રમણી...’ સ્ત્રી પરકાયમાં જાય છે. આહાહા...! સ્વકાય તો ચૈતન્યમૂર્તિ તેની સ્વકાય છે. રમણી અને એનો પુત્ર અને પુત્રી વગેરે વગેરે. છે? ‘વગેરે.’ છે ને? ‘રમણી વગેરે.’ આહાહા...! દીકરા, દીકરી એ બધું પરકાય છે. આહાહા...! સ્વકાય અને પરકાય બે જ વાત. એમાં સ્વકાયમાં એકલો આત્મા આવે. પરકાયમાં વિકલ્પથી માંડીને આખી દુનિયા (આવે). આહાહા...! ‘આ બધામાં સ્થિરભાવ-સનાતનભાવ પરિહરી...’ આહાહા...! એ શું લીધું? આ આત્મા તો કાયા છે એ સ્થિર છે, નિત્ય છે. આ વસ્તુને નિત્ય અને સ્થિર કરવા માગે છે. વિકલ્પથી માંડી પરને. આહાહા...! એ સ્થિરભાવ, સનાતન ભાવ. રાગ અને શરીર અને સ્ત્રી એ બધો સનાતન પરભાવ છે. જૂનું, જૂનું અનાદિનો એ પરભાવ છે, પરકાય છે. આહાહા...!

‘ઘર, કનક, રમણી વગેરે.’ દીકરા-દીકરી, હોશિયાર દિકરા થયા હોય તો આમ અંદરથી પોરો ચડી જાય કે, આહાહા...! મહિને લાખ-લાખ રૂપિયા પેદા કરે છે અને અમારી કાંઈ જરૂર પડતી નથી. બહુ હોશિયાર છે. કહે છે, એ બધું પરકાય છે. તારી કાય નહિ. આહાહા...! તારી કાયમાં એ નહિ અને એની કાયમાં તું નહિ. આહાહા...! એવો સ્થિર ભાવ એટલે કે આ મારા છે અને ટકી રહેશે. આહાહા...! વિકલ્પ પણ ટકી રહેશે, સ્ત્રી ટકી રહેશે, કનક ટકી રહેશે, ઘર ટકી રહેશે. આહાહા...! એવો જે સ્થિર ભાવ સનાતન, જૂનો, અનાદિનો પરને પોતાનો માનવાનો ભાવ ‘પરિહરીને (–કાયાદિક સ્થિર છે એવો ભાવ છોડીને)...’ કાયાદિ બધું સ્ત્રી આદિ સ્થિર છે. જુવાન છે તો ૨૫-૫૦ વર્ષ તો રહેશે કે નહિ? એ બધું અસ્થિર

છે. ક્યારે સમય... આહાહા..!

હમણા એક છોડી મરી ગઈ હતી ને? લગન કર્યા ત્યારે એના બાપે ૩૦ હજાર રૂપિયા ખર્ચ્યા હતા. ‘મુંબઈ’માં. દીકરો નહોતો. દીકરી હતી. ૩૦ હજાર. એ એક સેકન્ડમાં ગુજરી ગઈ. આવ્યું હતું. નામ આપણે જાણતા નથી. આવ્યું હતું. આહાહા..! લાખો રૂપિયા દાન આપે દહેજમાં. સોના મૂકે, સો-બસ્સો તોલા સોનું મૂકે, પંખા ને પંખા શું કહેવાય આ? વીઝણા. એ બધું મૂકે. કપડા ને સાડલા ને ઢોલિયા ઉપર પાથરે પછી સગાવડાલાને જોવા બોલાવે, કે જુઓ આ. આહાહા..! પ્રભુ! એ તો પરકાય છે ને, કહે છે. આહાહા..! એ તો પર શરીર છે ને? આહાહા..! વિકલ્પથી માંડીને, પ્રભુ! એ બધું પર શરીર છે, પરકાય છે. સ્વકાય તો અંદર આનંદનો નાથ અખંડાનંદ પ્રભુ જ્ઞાનશરીર. કહે છે ને? આવે છે. જ્ઞાનશરીર. જ્ઞાનવિગ્રહમ્. જ્ઞાનરૂપી શરીર. એ અખંડ છે, અભેદ છે, એકરૂપ છે. એનાથી જેટલા ભેદ અને પરના ભાવ એ બધાને સ્થિર કરીને માન્યા છે કે આ સ્થિર રહેશે... રહેશે. આહાહા..!

‘સનાતનભાવ પરિહરીને (-કાયાદિક સ્થિર છે એવો ભાવ છોડીને) નિત્ય-રમણીય નિરંજન...’ આહાહા..! આવ્યો ભગવાન. નિત્ય રમણીય છે. ભગવાન તો નિત્ય રમણીય આનંદમાં રમે એ સ્વરૂપ છે. ‘નિરંજન...’ આહાહા..! જેને મેલ અને અંજન કાંઈ છે નહિ. એવું ચૈતન્યદળ, અખંડાનંદ ચૈતન્યકાય... આહાહા..! જ્ઞાનવિગ્રહ. જ્ઞાનની સાથે અનંતગુણ આવ્યા. જ્ઞાનની પ્રધાનતાએ એને જ્ઞાનશરીર કહ્યું. ભગવાનઆત્માને જ્ઞાનશરીરી કહ્યો છે. આહાહા..! એ ‘નિત્ય-રમણીય નિરંજન...’ અંજન-બંજન-મેલ ભગવાનઆત્મામાં નથી. આહાહા..! અને ‘કારણ પરમાત્માને...’ આહાહા..! એવો જે કારણપ્રભુ ત્રિકાળી નિત્યાનંદ, પ્રભુ, એ કારણપરમાત્મા. જેમાં પર્યાયની પણ અપેક્ષા નથી. આહાહા..!

એવા ‘કારણ પરમાત્માને વ્યવહાર ક્રિયાકાંડના આંડબર સંબંધી...’ આહાહા..! વ્યવહારની ક્રિયાકાંડ. આ કરવું... આ કરવું... આ કરવું... આહાહા..! ‘વ્યવહાર ક્રિયાકાંડના આંડબર...’ એ તો બધો આંડબર છે. આહાહા..! શુભભાવની ક્રિયા એ તો બધો આંડબર છે. સામાયિક, પોષા, પડિક્કમણા, અપવાસ, આઠ અપવાસ ચોવિહારા નકોરડા કર્યા. વર્ષાતપ કર્યા અને પછી એને પારણે ધામધૂમ કરવી. આહાહા..! એ બધો આંડબર છે. એમાં જરીએ ધર્મનો અંશ નથી. આહાહા..! શ્વેતાંબરમાં પુસ્તકોનું બનાવે છે. પુસ્તકનો મોટો વરઘોડો કાઢે. પુસ્તક એ બધો આંડબર. આહાહા..!

એ ‘આંડબર સંબંધી વિવિધ વિકલ્પરૂપ કોલાહલ...’ આહાહા..! ભગવાન નિર્વિકલ્પ ચૈતન્ય સિવાય વિકલ્પથી માંડીને બધું કોલાહલ છે, કહે છે. શાંતપણું એમાં ક્યાંય નથી. આહાહા..! હવે પોતે ટીકા બનાવે છે તો એમાં વિકલ્પ છે તો કહે છે, કોલાહલ છે. એમ કહે છે. મારું કર્તવ્ય નથી. વિકલ્પ આવી જાય છે અને થાય છે. એનાથી શરીર, વાણી-વાણીથી પુસ્તક બની જાય છે. આહાહા..! ‘વ્યવહાર ક્રિયાકાંડના આંડબર સંબંધી...’ આંડબર,

જોયું? આહાહા...! 'વિવિધ વિકલ્પરૂપ કોલાહલ વિનાના...' બહારના લક્ષવાળા વિકલ્પના કોલાહલથી જુદો. કોઈપણ બાહ્યનું લક્ષ, બાહ્ય પદાર્થ ઉપર એના લક્ષમાં થતો જે વિકલ્પ. આહાહા...! એ કોલાહલ વિનાનું.

'સહજ-પરમ-યોગના બળથી...' સ્વભાવિક પરમયોગના અંતર બળથી. આહાહા...! અંતર આનંદ અને શાંતિના સ્વભાવિક બળથી 'જે સહજ-તપશ્ચરણરૂપી...' સ્વભાવિક તપસ્યા એટલે સ્વરૂપમાં લીનતા. આહાહા...! ઓલા બાહ્ય ક્રિયાકાંડ અને વ્યવહારક્રિયાકાંડને આડંબર કહી દીધો. આ તો સહજ-તપશ્ચરણ. વસ્તુમાં અંદરમાં એકાગ્રતાથી અતીન્દ્રિય આનંદની શોભા વધી જાય, વૃદ્ધિ પામે, ભરતી પામે. આહાહા...! એવું જે તપશ્ચરણ એનું નામ તપશ્ચર્યા. આ અપવાસ કરવો ને ફલાણું કરવું એ વ્યવહાર છે, આડંબર, ક્રિયાકાંડનો આડંબર છે. આહાહા...!

(સ્વભાવિક) 'સહજ-તપશ્ચરણરૂપી ક્ષીરસાગરનો ચંદ્ર...' છે? 'ક્ષીરસાગરનો ચંદ્ર...' એટલે કે જેમ ચંદ્ર ઉગે અને ક્ષીરસાગર ઉછળે... આહાહા...! એમ '(-સહજ તપરૂપી ક્ષીરસાગરને ઉછળવામાં ચંદ્ર સમાન એવો જે જીવ)...' પોતાના અતીન્દ્રિય આનંદને ઉછળવામાં... આહાહા...! પૂનમનો ચંદ્ર હોય ત્યારે દરિયો ભરતીમાં હોય. પૂનમને દિ' ભરતી આવે. એવો ચંદ્ર અને દરિયાને સંબંધ છે. આહાહા...! પૂનમની ભરતી હોય.

મુમુક્ષુ :-ભરતી આવે અને તે વખતે ભજ્યા કરે તો તેલ ઓછું જોય.

ઉત્તર :- એ ન થાય. એ મોળું પડે. ભરતી વખતે એ તેલ કામ ન કરે બહુ. સાંભળ્યું છે. બધું સાંભળ્યું છે. બધી વાતું સાંભળી છે. એની એટલી હવા બહાર આવે છે.

અહીં 'સહજ-તપશ્ચરણ...' સ્વભાવિક તપશ્ચરણ. એટલે ચૈતન્ય સ્વરૂપમાં રમણતા એ સ્વભાવિક તપસ્યા. આહાહા...! એનું નામ તપસ્યા વીતરાગ કહે છે. અહીં તો બહારમાં વર્ષાતપ કરે અને બે-પાંચ હજાર ખર્ચે. ઓહોહો...! તપસ્યા કરી, ભાઈ! નાની ઉંમરમાં. ૨૫-૩૦ વર્ષની ઉંમર હોય અને કરે એટલે એને તો.. આહાહા...! હવે રાંડી રાંડ બાઈ થાય એટલે એ તો નાની ઉંમરમાં કરે. '(-સહજ તપરૂપી ક્ષીરસાગરને ઉછળવામાં ચંદ્ર સમાન એવો જે જીવ)...' ક્ષીરસાગરને ઉછળવામાં સહજ તપરૂપી ચંદ્ર. આહાહા...! સ્વભાવિક તપસ્યા અંદર એકાગ્રતા ક્ષીરસાગરને ઉછળવામાં નિમિત્ત છે. એમ ભગવાનનો આત્મા અંદરમાં એકાગ્રતારૂપી ચંદ્ર- તપસ્યા એ આત્માની શાંતિને ઉછળવામાં કારણ છે. આહાહા...!

'ચંદ્ર સમાન એવો જે જીવ...' આહાહા...! 'નિત્ય ધ્યાવે છે,...' નિત્ય આત્માનું ધ્યાન કરે છે. આહાહા...! વિકલ્પની બીજી પાણોજણ છોડી દઈને... આહાહા...! એકલો ભગવાનઆત્મા એનું જે ધ્યાન કરે છે એ ક્ષીરસાગરને ઉછળવા સમાન જીવ છે. જેમ પૂનમનો ચંદ્ર હોય અને દરિયો ઉછળે એમ ભગવાન પોતે એમાં એકાગ્ર થાય, એ જીવ પોતે શાંતિને ઉછળવામાં કારણ છે. વિકલ્પ કારણ નથી. આહાહા...! હવે આવી ઝીણી વાતું, લ્યો! '(-સહજ તપરૂપી

ક્ષીરસાગરને ઉછાળવામાં ચંદ્ર સમાન એવો જે જીવ) નિત્ય ધ્યાવે છે,...' આહાહા...! એવા આત્માને નિત્ય ધ્યાનમાં રાખે છે. કાયમ. ઉત્કૃષ્ટ મુનિની વાત છે ને. મુનિ ધ્યાનમાં અંદર આનંદમાં કાયમ રહે છે. એ ધ્યાનમાં રહે એ જ મુનિપણું છે. પંચમહાવ્રત ને એ બધા વિકલ્પ કાંઈ મુનિપણું નથી. આહાહા...!

'નિત્ય ધ્યાવે છે, તે સહજ વૈરાગ્યરૂપી મહેલના શિખરના શિખામણિને...' આહાહા...! સહજ વૈરાગ્યરૂપી મહેલ. સહજ. આનંદના નાથને જ્યાં અવલંબ્યો. અંતર ભગવાન અતીન્દ્રિય આનંદનો નાથ એને અવલંબ્યો, ત્યાં પરથી સહજ વૈરાગ્ય છે. હઠથી નથી. સહજ વૈરાગ્ય. પરથી ઉદાસ છે. વિકલ્પ માત્રથી અને બીજી ક્રિયાકાંડ માત્રથી (ઉદાસ છે). આહાહા...! 'સહજ વૈરાગ્યરૂપી મહેલના શિખરના શિખામણી...' આહાહા...! વૈરાગ્યમાં જામી ગયો છે, કહે છે. અંતરની દૃષ્ટિ કરીને સ્થિરતામાં જામી ગયો છે. આહાહા...! સહજ વૈરાગ્યરૂપી મહેલ, એનો એ શિખર, એનો એ શિખામણિ. આહાહા...! '(—તે પરમ સહજ-વૈરાગ્યવંત જીવને)...' તે પરમ સહજ વૈરાગ્યવંત જીવને 'ખરેખર નિશ્ચયકાયોત્સર્ગ છે.' આહાહા...! આ તો આ કાયોત્સર્ગ આમ કરે અને તત્સુત્રી કરણેન... અપ્પાણં વોસરે... જાવ. એ આત્માને ઓસરાવી દે છે. આહાહા...! ક્યા આત્માને ઓસરાવવો અને કોને ન ઓસરાવવો... આહાહા...! આને કાયોત્સર્ગ કહે છે.

'ખરેખર નિશ્ચયકાયોત્સર્ગ છે.' આહાહા...! અંતરના અખંડાનંદના રમણમાં રમતા પર તરફથી વિકલ્પ માત્રથી પણ વૈરાગ્ય, એનો શિરનો શિખામણિ મોટો. આહાહા...! નિર્વિકલ્પ આનંદમાં રમે છે તેને 'ખરેખર નિશ્ચયકાયોત્સર્ગ છે.' કાયા એટલે રાગ અને વિકલ્પ પણ કાયા છે. એને છોડીને ઉત્સર્ગ છે ને? કાયોત્સર્ગ. આહાહા...! શુભભાવ એ પણ કાયા પરકાય છે. એને છોડીને નિશ્ચય ઉત્સર્ગ અંદરમાં રમે એને નિશ્ચય કાયોત્સર્ગ હોય છે. વ્યવહાર કાયોત્સર્ગ હોય એ તો શુભભાવ છે. એ કાંઈ મૂળ ચીજ કોઈ નથી. આહાહા...! આ તો તત્સુત્રી બોલે એના ઠેકાણા ન હોય. અર્થની ખબર ન હોય. તત્સુત્રીકરણેન... અર્થ પૂછીએ તો અર્થ આવડે નહિ. આહાહા...!

'ખરેખર નિશ્ચયકાયોત્સર્ગ છે.' ખૂબી શું કરી છે? કે એકકોર વીતરાગમૂર્તિ તદ્દન નિર્વિકલ્પ અખંડ આત્મા. જ્ઞાનશરીરી, આનંદશરીરી એમાં એકાગ્રતા થઈને સ્થિરતા. અને વિકલ્પથી માંડીને બધું તે પરકાય છે એ પરકાયથી ખસીને વૈરાગ્યમાં, એ વૈરાગ્ય છે, પરકાયથી ખસે એનું નામ વૈરાગ્ય. સ્વકાયમાં એકાગ્ર થાય એનું નામ ધ્યાન. આહાહા...! '(—પરમ સહજ-વૈરાગ્યવંત જીવને)...' આહાહા...! ઉદાસ... ઉદાસ... દુનિયાથી ઉદાસ. કોણ વંદન કરે છે અને કોણ આદર કરે છે એની કાંઈ પણ પડી નથી. ઉદાસ. આહાહા...! રાજા અને કરોડપતિ આવીને પગે લાગે તો એનું લક્ષ નથી. અંદર ધ્યાનમાં મસ્ત છે. આહાહા...! એનું નામ ખરેખર કાયોત્સર્ગ કહેવાય છે.

‘હવે આ શુદ્ધનિશ્ચય-પ્રાયશ્ચિત્ત અધિકારની છેલ્લી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્રી પદ્મપ્રભમલધારિદેવ પાંચ શ્લોક કહે છે :’ શ્લોક આવશે હવે.

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)